

Roland Janson

Nackspärrarnas rike

en tidsresa
och scener från Psykiatriska kliniken

Lindelöws bokförlag

Psykiatriska kliniken

PROLOG

(En glasögonprydd patient sitter i en säng och stickar.)

REPORTERN: Jaha, stickas det till barnbarnen?

PATIENTEN: Nej, det är ett finmaskigt nät som inte kreti och pleti kan slinka igenom.

REPORTERN: Vad är det som ska skyddas?

PATIENTEN: Utbildade personers värderingar i alla myndigheter, främst inom kulturen.

REPORTERN: Varför är det nödvändigt?

PATIENTEN: Jo, vår utbildning bygger på myndighetsrepresentation, utbildade människor vet vad som är bäst för massan.

REPORTERN: Men tänk om massan inte tycker det?

PATIENTEN: Det är därför jag stickar detta finmaskiga, heltäckande nät.

REPORTERN: Ni nämnde något om kulturen?

PATIENTEN: Teatern, exempelvis, måste ta upp brännheta pjäser som är oerhört viktiga för samhället. Nils ska förlova sig med Per – då blir Olof väldigt ledsen så han behöver någon att tala med. Sådana pjäser måste lyftas fram. Nätet är till för att teatern ska få vara ifred och ut-

veckla realism via sina högt utbildade dramaturger och regissörer. Alla utbildade, valda delegater inom samtliga riksdagspartier är överrens om detta, med andra ord – docenter över gränser!

REPORTERN: Folket då – arbetarklassen?

PATIENTEN: De har ingen utbildning för att ha någon talan. De har sina tv-program som vi utbildade valt ut till dem. Vi ska även slänga åt dem lite bollar och puckar, sedan får det vara bra. Rösta får de naturligtvis – som köttet i slaktarens skyltfönster!

REPORTERN: Luktar inte det lite gammalt östblock?

PATIENTEN: Ser ni vilka fina maskor nätet har? Nu kan plebejerna försöka smita igenom med sitt vulgära språk!

REPORTERN: Ursäkta en obildad fråga – vad säger Kennelklubben om inavel?

I

*Tio små marknadspojkar såg en socialistisk film på bio
En fick en infarkt
Så var de bara nio.*

Avlad av en far som vid detta högtidliga ögonblick var bolsjevik och modern som nödvändigtvis var med vid denna alstringens höjdpunkt var troende, inte på Stalin, utan på Gud i Luthers tappning. En sak hade dock dessa föräldrar gemensamt, de var behäftade med verkligt dåliga nerver. Faderns namn var Ragnar, moderns namn var Edla, men hon tilltalades alltid Ella. Eftersom fadern hette Ragnar, döptes sonen till Roland.

Tretton år senare föddes en dotter som fick namnet Ragnhild.

Sonen Roland fick rakt av ärva föräldrarnas dåliga nerver som ständigt accelererade från den dag då han först såg dagens ljus, och som var den dag i början av september 1939 då andra världskriget

bröt ut. Betraktat så här i efterhand ter det sig helt naturligt, eftersom ett så laddat och komplicerat psyke givetvis krävde ett fyrverkeri som varade i sex år.

Verkligt dåliga nerver kan även benämnas som – stor känslighet.

År 2006 sitter jag, Roland, i en kolonistuga som jag och min fru Annie har tillsammans. Jag brottas med ett problem som ingen vare sig förr eller senare kommer att lösa. Vad går denna jordiska resa ut på? Detta problem hade förmodligen inte fått något större rotfäste om det inte varit för ett par telefonsamtal som inom en kort tidsperiod avlöste varandra. Det första samtalet kom från en kvinnlig författare:

– Nu ska du lyssna noga, Roland.

– Jag lyssnar.

– De flesta skådespelare börjar på scenskola i unga år för att sen börja på teatern, de filmar, är med på teve och radio, alla börjar de sin konstnärliga bana nyktra och fina, men slutar, i en del fall, som alkoholister.

– Jaha?

– Du började på teater i fyrtioårsåldern, utan någon utbildning, alkoholiserad, du blir nykter, skriver sen dramatik, filmar och fan vet allt. Du måste skriva något om denna resa som inte liknar något av allt vansinne jag stött på.

– Var det allt?

– Ja, räcker inte det?

– Tack för intresset, men det räcker inte! Vad har jag att berätta om som inte redan är berättat?

– Fattar du inte det så skall jag inte störa, adjö!

Så var det med den saken.

Visserligen har jag skrivit en del dramatik, det är ju sant men damen i andra ändan av luren föreslår en levnadsbeskrivning, alltså prosa. Visserligen har jag också läst många böcker men att skriva sådana alster skulle nog inte vara min grej. Jag kommer ju inte från någon boklig miljö. Min far läste inte böcker. Det gjorde inte min mor heller, förutom katekesen.

En gång när min far och jag kom in på ämnet böcker utspann sig följande dialog:

– Du snackar om Ivar Lo, Fridegård och Moberg – det dom skriver om det har jag upplevt så det kan jag – men visa mej en bok som löser framtidens frågor – har du någon sådan på lager? Dom som är besuttna dom läser böcker, skaffar sej kunskap för att sen använda den till att plundra småfolket.

– Men farsan, det är mycket lättare att plundra de som inget vet! Då log farsgubben och han såg länge på mig.

– Jag har varit med ett helt liv, lyssna nu noga! Det sitter en människa vid ett bord med en tallrik full med mat. Intill sitter en människa med en tom tallrik. Om inte den människan med all mat på sin tallrik delar med sej till den som ingen mat har, så skall den djävulen ha en kula rätt i skallen. Begriper du inte det så kan du dra Göteborgs-Posten över huvudet resten av livet!

En kort resumé av en pensionerad arbetares livserfarenhet. Tillläggas kan att pappa aldrig krökt ett hårstrå på vare sig mig eller min syster. Han behövde inte, det räckte med att han såg på oss så blev han åtlydd.

En tid efter det första telefonsamtalet ringer min syster:

– Käre bror, du fyller ju år snart, vet du vad du ska få i present?

– Kära syster, du vet ju att jag inte vill ha några presenter.

– Jo, det vet jag, men denna gång kan du inte neka, käre bror.

– Det vet du att jag kan, kära syster.

– Men denna gång är gunstlig herrn chanslös.

– Sluta med fotarbetet nu, jag är inte mycket för rebusar. Vad gäller saken?

– Olov, vår kusin uppe i Norrland, har varit hos moster Elin, han besökte henne strax innan hon dog, då berättade hon att Carl-Otto inte är vår kusin – han är vår bror!

Överraskningar har jag varit med om men detta var något i hästväg. Jag har alltså fått en bror vid sextiofem års ålder! Lite mer till-

spetsat – jag har blivit blåst på en bror ända fram till pensionsåldern.

Naturligtvis for jag och min syster upp till Gällivare i Norrbotten, och det gick ju inte att komma ifrån att en del känslor kom i svallning. Hur var detta möjligt att vi hade fått vara så ovetande, varför hade ingen sagt något? Men det som var gåtor för syskonen från Göteborg, var inget frågetecken för vår nyfunne bror Carl-Otto. Han förtäljde följande historia.

Vår gemensamma mor, Edla, hade vid nitton års ålder lämnat föräldrarhemmet i Sävast, utanför Boden i Norrbotten, styrt färden mot Göteborg där den äldre system Nanny var bosatt med sin make Nils-Otto. Där skulle Edla få mat och logi. Detta var i början av trettioalet, då arbetslösheten var stor. Dessutom hade Edla bara en hand, den vänstra. Den högra hade försvunnit i en hackelsemaskin i väldigt unga år.

En ung flicka kan ju inte bara sitta på sitt rum och eftersom vår mor var väldigt vacker så blev hon uppvaktad och naturligtvis med barn. Fadern var beredd att ta sitt ansvar och gifta sig med Edla men det gick inte för hon var inte myndig, så det äktenskapet blev inställt på order från Luther och hennes far.

Vår mor står nu ensam med ett barn, vår bror Carl-Otto, utan arbete, handikappad, parallellt med hög arbetslöshet. Hon och den lille pojken får bo kvar hos system Nanny och hennes man Nils-Otto.

Nu var det så att dessa två inte hade några barn tillsammans, kunde tydligen inga få. Nanny hade fått en son i unga år som hon blivit tvingad att adoptera bort.

Visserligen var det långt till Norrbotten, men Luthers armar var ännu längre.

Nu erbjuder sig Nanny och Nils-Otto att adoptera Edlas Carl-Otto. Hokus pokus, en bror förvandlades till en kusin!

Ett par år senare träffade mamma Edla min och min systers biologiske far, Ragnar. Edla informerade då Ragnar att hon hade en son som var bortadopterad. Det spelade ingen roll för Ragnar, han gillade ju morsan, det var ju det som var huvudsaken.

Vid denna tidpunkt slöts det troligtvis ett avtal inom mammas släkt. Mörkläggnig och tystnad om vår brors verkliga födelseförlopp, han skulle för tid och evighet vara min och min syster Ragnhilds kusin Carl-Otto.

När Carl-Otto fyllt arton år dog den som han, fram till den dagen, trott var hans mor – mammas syster Nanny. Nils-Otto, som han trodde var hans far, berättade då sanningen.

Brorsan hade vetat hela tiden. Varför hade han ingenting sagt? Han hade spelat sin roll som vår avlägsne kusin uppe i Norrland. Han berättade för oss att han inte riktigt visste var han hörde hemma, men någonstans kände han att rötterna fanns i Norrbotten. Dit flyttade han och började arbeta för LKAB i gruvan i Gällivare. Jag frågade om han hade blivit belagd med munkavle men detta förnekade han. Han var inte säker på om jag och Ragnhild visste eller inte visste om släktförhållandet, kanske ville vi inte veta av honom.

Alla frågor kring detta ämne reddes ut när vi träffade vår bror och hans fru uppe i Gällivare. Tack, moster Elin, för att du på din dödsbädd talade om sanningen för oss! Jag tror även mamma är lycklig över detta, liksom pappa, var de nu befinner sig i det oändliga universum som vi vet så lite om. Även Carl-Ottos biologiske far drar nog en lättnadens suck där uppe i det blå vardagsrummet.

Carl-Otto är en bra bit över de sjuttio i dag – sex år äldre än mig, arton år äldre än Ragnhild. Min syster och jag bor kvar i Göteborg, vår bror bor i de stora skogarnas rike uppe i Norrbotten.

Det som hände oss tre syskon, tror jag inte är ovanligt, framförallt inte på den tiden. Det finns nog ordentligt med sådana händelser undanstoppade i skammens garderob.

För att tala med Soldaten Svejks ord i Havels roman. Svejk var på besök på ett dårhus, där det fanns en intagen som förklarade, att innanför detta jordklot finns ett jordklot som är större än det utanpå. Detta upplever även jag som sant för det är där jag tillbringat stora delar av mitt liv, jag har också döpt detta inre klot som är större än det utanpå, till *Nackspärrarnas rike*.

Detta rike är det största inom den jordiska sfären. Dess medlemmar har alla den egenskapen att de ständigt tittar uppåt, med tindrande ögon, i hopp att få se en skymt av sina respektive beläten. Alla dessa beläten, som tillbeds, är genom århundraden skapade av Nackspärrar. Detta har gått till så att evighetskonsulten i Nackspärrarnas rike, vars namn är benplockerskan, har uppmanat millioner och åter millioner medlemmar genom tiderna, att samla ihop alla sina befintliga mindervärdeskomplex och skuldkänslor, för att sedan av denna skam skapa en tron, där uppe bland molnen, där storheter kan sitta på parad och bli beundrade.

Olika epoker i historien har sina beläten. De kan skifta från röda beläten, såsom Stalin som tillbads av delar av proletariatet, till dess svarta motsats som i sin tur eldade upp de kavata från övre medelklassen i Europa. De ville visa var skåpet skulle stå så de, i sin tur, skaffade tre beläten att tillbedja i form av Hitler, Mussolini och Generalissimus Franco i Spanien. Masturberingsobjekt, under fredligare tider, kan vara film och rockstjärnor, kryddad med en och annan rekordhållare från idrottens värld. Enormt rika människor kan också framkalla en icke föraktlig orgasm, via veckotidningar, hos Nackspärraren. Det finns även stränga lagar för barn – det är vid vite och prygel förbjudet för en minderårig att se att kejsaren är naken.

För att störta detta Nackspärrerike krävs en revolution av aldrig skådat slag. Den måste ske i individens tänkande. Dock, säger den sociala expertisen i ett genomarbetat remissvar, att så stora krav kan vi inte ställa på den lilla människan. Det blir en dos på tio till tolv brödsquivor om dagen, det är att begära för mycket!

Jag och min syster har i dag, mestadels kontakt telefonledes med vår bror. Vi ålтар inte det som varit, utan det som är. Tilläggas kan att vid drygt sjuttio års ålder fick Carl-Otto, inte bara två syskon, utan fem! Detta beroende på att hans biologiske far sedermera gifte sig och blev genom detta äktenskap välsignad med tre barn. Jag vill till och med påstå att här ligger Bibelns Sara en aning i lä. Hon klämde visserligen fram en unge vid nittio år fyllda, men Carl-Otto, han fick fem

syskon, sju år efter pensionen. Ett strå vassare än Sara, anser jag. Ett fyrfaldigt leve för fertiliteten, Bibeln samt H.C. Andersen!

Det var dessa händelser som fick mig att fundera på om inte min resa i Nackspärrarnas rike, kunde vara värd att skildra. Ett rike där det inte finns några hjältar – såvida man inte betraktar det som hjältedåd att gå fram och tillbaka, i femtio långa år, till ett totalt enahanda arbete. Det är väl inget att förhäva sig över, säger den stora majoriteten Nackspärrar, vi vill inte ha beröm – vi vill bara berömma och i detta beröm platsar inte några blåställ!

Innan jag föddes, visste jag inget. Så tittar de dåliga nerverna och jag fram och startar en resa som en liten planta i rabatten, växer till sig, blommar ett antal år för att sakta vissna bort och dö i förgängelsen. Det står på en del kyrkogrindar söderöver: ”Vi har varit som du, du ska bli som vi.”

Min första boendeanhalt var ett landshövdingehus i stadsdelen Redbergslid. Gatans namn var Ånäsvägen, huset var stämplat med nummer 21, i staden Göteborg. Förutom hyresgäster fanns i fastigheten en pressinrättning, en cykel- och radioaffär. På tredje våningen, i B-uppgången låg även en fotvårdsklinik som ägdes av Johan Parby. Han gick under namnet Tå-Johan. Tå-Johans familj stod högst i rang bland husets hyresgäster. Dottern, Antoinette, lekte för övrigt inte med oss andra ungar. Hennes bana var redan utstakad, där hade kreti och pleti intet att tillföra.

Min bästa vän, i huset, hette Ralf, en vacker ljuslockig pojke, glad och vänlig. Han bodde hos sin mormor och morfar. Gerd, som modern hette, var väldigt ung när hon födde Ralf så hennes föräldrar fick ta hand om pojakens uppfostran. Sedermera gifte sig Gerd och fick två barn. Ralf blev kvar hos morföräldrarna. Huruvida detta påverkade denne ljuslockige, vackre pojke, vet jag inte, men han tog sin första sup när han var femton år. Han dog vid trettio års ålder, på en toalett i Gamlestaden, kvävd av sina egna spyor. Ralf var fast direkt i Kung alkohols armar. Flera av mina barndomskamrater gick liknande öden till mötes.

Jag vet, nu i efterhand, att det inte finns någon, om än så diktatorisk regim som kan förtrycka och förslava människor så effektivt som alkohol och liknande opiater.

Annars var min uppväxt helt dominerad av bollar, framförallt fotbollar. Ånäsfältet blev min hemmaarena, en sandplan omgiven av gräsmattor med en grässlänt på ena sidan som utgjorde en naturlig läktare. Där fanns en lokal som idrottsnämnden hade ansvar över, där vi killar fick låna boll och stänger för att ”dela upp” som vi kallade det.

Det var i allmänhet de duktigaste lirarna som tog ut var sitt lag. Du tar han, så får jag han, så får du han etcetra. Så kunde det låta. De som inte var så bra, fick vara med de också, om inte annat, som bollkallar. Det var en osynlig regel att man inte var taskig mot den som var liten eller inte kunde försvara sig av andra skäl. Det är något jag lagt på minnet att de som var stora och starka aldrig bråkade, om de inte blev utmanade eller någon var dum mot en minderårig. Och att till exempel slå en tjej var otänkbart. Respekten för äldre människor var också en självklarhet, som att resa sig och lämna plats på buss eller spårvagn.

Det var en begriplig tid, där saker och ting bedömdes vara vad de var och ingenting annat. Men var tid har sina uppfattningar. Efter detta primitiva mörker kom den nya tiden som startade med år 1968.

Ungdom från borglig miljö kom med nya fräscha idéer. Bort med allt gammalt mög, fram med revolutionära tankar! Sociala myndigheter lät narkomaner och alkoholister få adoptera små schäfervalpar, en liten mjukis som växte till sig och som senare kunde dela ut ett och annat bett till oförstående människor. De lät också förtidspensionera unga missbrukare som haft en hemsk och tragisk barndom så att de skulle slippa stress när de skulle supa eller knarka ihjäl sig som en protest mot kapitalismen.

Åter tillbaka till barndomen. Bollar, bollar och åter bollar. Befann jag mig inte på Ånäsfältet så låg jag på köksgolvet och hade landskamp med mammas knappar som hon förvarade i en knappkorg. En särskilt populär match var Sverige mot Jugoslavien, OS-finalen av årgång

1948, som vi vann med 3-1. Den matchen gick i repris otaliga gånger hemma i köket. Spelarnas namn kunde jag, de svenska vill säga. Jag låg på knä, viftade med armarna, gned näsan i full extas när Sune Andersson spelar till Garvis Carlsson som i sin tur lättar bollen till Nils Liedholm som löper upp på kanten, slår ett inlägg till Gunnar Gren som tar ner bollen, klackar lädret över det jugoslaviska försvaret till Gunnar Nordahl som på direkten skjuter kanonhårt i mål – ett noll till Sverige!

Mamma sade aldrig något, men pappa förmanade mig att aldrig gå ut på gatan med knapparna för då, som han sa, kommer ”dom” och tar dig med en gång!

Jag har många gånger frågat mig var denna fantasi och energi kom ifrån, att ett ungt huvud kunde koka ihop sådana scenerier. Det är väl som så att fotboll är teater med boll, teater är fotboll utan boll. Bägge dessa konstarter kräver hundra procentig närvaro – annars blir man avdribblad på plan eller också blir det blackout på scenen.

Dom är ett ord som varit med och dansat i hela mitt liv. Vad det står för är jag inte hundra på. Ett slags anti mot de som inte faller i smaken – nu är dom igång igen – nu ska dom börja djävläs – det går dom aldrig med på – som sagt, ett begrepp för all form av en motståndarsida. De som verkligen inte var ”dom”, var min farmor och min faster Margit – ”min” för de var bara mina, innan min syster föddes förstås.

Farmor och faster Margit bodde tillsammans i en enrumslägenhet i Olskroken i Redbergslid. Där tillbringade jag mycket av min tid och sov ofta över. Frivilligt! Två fåtöljer bands ihop och blev min säng. Vid denna tid var farmor åttio år, frisk som en nötkärna, lite halt men väldigt mobil. Faster Margit, däremot, var märkt av spanska- och engelskasjukan, hade ofta migrän plus en enveten ledgångsreumatism. Hon var för det mesta sängliggande. För mig var farmor och faster Margit något av ett slags änglar. Själva hade de inte mycket tilltro till högre makter. Jag hörde dem en gång fastslå att det inte skulle kunna finnas någon högre makt som låter en människa ligga och plågas av

värk ett helt liv. Farmor, som för övrigt var döpt till de vackra namnen Charlotta Josefine, födde fem barn, tre av dessa dog tidigt av brist-sjukdomar. Den starkaste, min far, överlevde sjukdomen difteri, som på den tiden oftast var dödlig. Farmor blev hundrafyra år, min far nittiotvå. Faster Margit hängde, trots sitt lidande, med till de sextio. Min farfar, som bar namnet Emil, gick bort redan år nittonhundratio i tuberkulos.

I sin ungdom var pappa, farmor och faster inkvarterade i ett rum och kök på en bakgård i Olskroken inte långt från Ånäsvägen. Efter-som det inte fanns något socialt stöd för fattigt folk på den tiden, så hyrdes rummet ut till en ungarl.

Nackspärrarnas rike bestod vid detta seklets ingress av fruktansvärda klasskillnader. Sverige var, ihop med Irland, ett av Europas fattigaste länder. Högern, och dess efterföljare Moderaterna, har av förståeliga skäl aldrig haft några proselyter att hämta i den släkt jag tillhör. Min farmor och faster röstade alltid på socialdemokraterna. Pappa var deras röstombud, trots att han var bolsjeviksympatisör. Arbetartidningen var tidvis vårt husorgan med sin överskrift – ”Prole-tärer i alla länder, förenen eder!”

Jag hade även ett par andra oskiljaktiga vänner fram till skolåldern – Nalle och dockan Gary. Den senare döpt efter Gary Cooper. Dessa båda var jag tvungen att gömma undan för mina kompisar. En oskri-ven lag sade att pojkar inte fick leka med dockor eller björnar.

Nu, vid sextiosju års ålder, är trasdockan Gary drottning över ett femtiotal prydnadsdockor. Var min älskade Nalle tog vägen, vet jag inte, men han är varmt bevarad i mitt minne. Det tog trettio år innan mina dockor fick den framträdande plats de har i dag. Folk som kom-mer på besök tror förstås att de tillhör min fru, Annie, men icke så, dockorna är mina älskade ögonstenar, plus vår fyrbenta son och til-rika ängel, Bichon havanaisen Manne. Denna lurviga svansviftare är för mitt vidkommande en utmärkt ersättning för alla nervtabletter som läkemedelsbolagen producerar. Det är en lisa på ålderns höst att kunna beskåda mina älskade dockor, min älskade lilla hund samt den

älskade, livs levande dockan Annie, min fru sedan tjugo år tillbaka, en gudomlig representant för den eviga kärleken.

Min skolgång var för mig en mycket kluven historia. Visserligen fick jag lära mig räkna, läsa och skriva, det är jag tacksam för. Resten kunde kvitta, förutom gymnastiken – där fanns ju fotbollen!

Nu var det på det viset att jag betecknades som livlig. Mot denna livlighet fanns det ett botemedel som hette hjälpklass. Men där av blev intet, för min del i alla fall, för skolan fick besök av min far. Sedan var denna sak ur världen.

Vad som hände har jag aldrig fått veta, men jag erinrar mig en bok av arbetarförfattaren Albert Viksten. I denna roman finns det ett mycket udda par, Jacke, skomakare och fritänkare, gift med Alma som var pingstvän. Skomakar-Jacke får frågan av någon person i romanen om vem som segrar i duellen mellan pingstvännen och fritänkaren. Jacke svarar då: ”Vinner gör alltid min fru, pingstvännen, för hon stryker under bibelcitaten med ett vedträ!”

Jag tror att min fars uppenbarelse i skolan hade liknande inverkan på lärarinnan som ville förpassa sonen till hjälpklass. Han var inte att leka med, Jana, som pappas bekanta tilltalade honom, när han var på det humöret. En och åttiosju lång, vikt åttiofem kilo, detta i kombination med laddade nerver, omutligt rättvis, en sådan laddning inger respekt, särskilt på tvåbenta existenser.

Det finns saker som kan få skoltrötta elever att framstå som begåvade. Som fjärdeklasselev hade jag en lärare som på geografiklektionen kom med en morot som fick mig att baxna. Den som kunde lära sig Västergötlands städer snabbast utantill – den eleven vinner en biobiljett! En hel förmögenhet, på geografiboken som korpen på ett as! Jag vann självklart biljetten, fattas bara annat, jag var ju motiverad.

Många gånger har jag funderat över vad som hänt med min skolgång om det varit biobiljetter inblandade lite oftare.

Det bästa var som sagt gymnastiklektionerna. Varken järn eller

träslöjd föll i smaken, däremot minns jag att syslöjd var roligt, men sådana saker skulle ju inte en pojke syssla med.

När det skulle spelas fotboll, delades vi upp med vita och blå band. Oftast hade de lärare som skulle döma inte något större hum om vad fotboll gick ut på. Det hände ofta när det ena laget gjort mål lite för ofta att den så kallade domaren dömde straffspark för det andra laget, med den i mina ungdomliga öron tvivelaktiga formuleringen: Ni har ju redan så många mål, det andra laget har ju inga!

Undan för undan, genom åren, har denna för mig tvivelaktiga uppfattning vunnit allt större insteg, för att i vår tid fullständigt blomma ut i den humanistiska rabatten. Blyga små violer från knegarmiljö skall inte förhäva sig, små plantor är avsedda att vara små, inte glömma den Gudomliga ordningen. Trädgårdsmästaren vet vilka blomster som platsar i rabatten, resten sköter sekatören om!

Självklart finns det okunniga arbetarbarn liksom det finns okunniga barn från borglig miljö, men med den lilla anteckningen i protokollet – det finns inget forum för okunniga arbetarbarn att breda ut sig på! Det sägs ju inte rent ut, utan pyntas och garneras med fagra ord – ingen ska stå utanför, alla ska med, är bussen full och det är kö vid hållplatsen så kommer det nya bussar om ekonomin tillåter det. Därför uteblir busstrafiken oftare i knegarområden än i villakvarter, för så står det i protokollet.

För en kock på en restaurang är det nödvändigt att röra om i grytan för smaksättningens skull, det är en självklarhet, men i den mänskliga grytan är detta livsfarligt. Där ska det råda lugn och stiltje. Därför utbildas det experter till att ta hand om framfusiga ungar som kommer med irriterande påståenden. Jag springer hundra meter på nio sekunder blankt! Blixtsnabbt svarar då experten som är minsvepare från socialstyrelsen: Lille vän, i jämlikhetens tecken, skall du omedelbart säga av dig vänsterbenet, det är bara näringslivet som får visa framfötterna, din plats min lille vän, är i valiumburken!

Det stora problemet under min uppväxt handlade om pengar, eller rättare sagt, bristen på pengar, som till biobesök och annat smått och

gott. Mina föräldrar hade fullt upp med att få det hela att gå ihop, något jag förstod tidigt.

En av mina klasskamrater, Gunnar, hade kommit över ett distrikt där det gällde försäljning av tidningar på söndagsmorgnarna. På Redbergsplatsen, vid Östra Kyrkogården, distribuerades tidningarna ut som vi killar sedan skulle sälja – Göteborgs-Posten, Handels- och Sjöfartstidningen samt sossarnas organ Ny Tid. Det var en herre i trettioårsåldern, vid namn Nisse, som hade ansvaret för ruljansen. Vi hade några ören för varje försålt exemplar som gjorde det mödan värt att gå upp i ottan. Tidningsdistrikten var noggrant uppdelade. Att göra intrång på någon annans område och försöka sälja några exemplar där var inte att tänka på. Var och en visste exakt hur många tidningar varje uppgång betingade och vilka som gav dricks eller inte. Då fick man köpa tillbaka exemplaren plus betala tillbaka den uteblivna dricksen. Detta hände aldrig mig, jag höll mig till de oskrivna lagarna. Denna uppfattning delade även min kamrat Gunnar, fast han var stor för sin ålder och lätt kunnat spöa upp vem som helst. Efter redovisning av sålda exemplar var det raka vägen hem, oftast till mig, för att dela förtjänsten vid köksbordet.

De flesta mynten bestod av ett- och tvåöringar. På tredje plats kom femöringar, sedan ett antal tioöringar som i sin tur överträffades av den icke föraktfulla tjugofemöringen. Femtioöringar och enkronor låg respektfullt lite vid sidan av, precis som – det här angår väl inte oss, vi vet vårt värde. Dessa mynt var prinsar och regenter inom min världs penningväsen.

Tidningsförsäljningen var starten som gjorde mig till en överlevare. Jag fick pengar till biobiljetter och mycket annat. Jag lärde mig att skaffa stålar för att frakta mig. På detta vis grundlades fundamentet för mina tankegångar – Fullgör dina skyldigheter och kräv dina rättigheter!

I tolv- trettonårsåldern cyklade jag runt som blomsterbud samt extraknäckte i konsumbutiken hemma på Ånäsvägen där jag bar hem matkassar till äldre personer.

Den stora ruschen infann sig vid jul då jag fick åka med i en buddbil för att leverera blomkrukor och blomsterbuketter till olika adresser med medföljande dricks. En sådan dag, som dagen före Dopparedagen, kunde jag förtjäna upp till sextio kronor. Året var 1951. Det var mycket saftiga stålar.

Långt senare i livet när jag arbetade på Folkteatern, i Göteborg, sa en skådespelare till mig:

– Du är inte någon skådespelare, Roland, inte heller någon dramatiser men du är det största födgeniet jag har träffat i mitt liv!

Jag tog absolut inte illa vid mig, tvärtom tog jag det som beröm.

En leverans från min tid som blomsterbud minns jag särskilt väl. Det var vid juletid. Jag skulle lämna en stor bukett till adressen Lyckans Väg som låg ovanför Götaplatsen. Där hade Göteborgs ekonomiska grädda sina palatsliknande boningar.

Jag ringer på porten till den fashionabla adressen. En dam öppnar. Hon har ett långt vitt cigarettmunstycke i mungipan.

– Blommor tas emot vid köksingången, säger hon utan att se på mig. Det var till att snurra runt ett tag innan jag hittade kökets ingång. Det kom flera blomsterleverantörer under tiden. En herre upplyste personalen om att varje blomsterbud skulle ha en krona för sin leverans.

Jag tackade för min enkrona. Händelsen har fastnat i mitt minne. Jag är inte riktigt klar på varför, men det fanns någonting hos Ann Ida Broström som gjorde intryck. Om det var damen själv eller det vita munstycket skall jag låta vara osagt. Detta var, utan att jag visste om det, mitt första möte med överklassen.

Det skulle gå många år innan jag träffade slikt folk igen. Det var när delar av deras barnbarn, av årgång nittonhundrasextioåtta, uppmanade arbetarklassen att göra revolution och störta socialfascisterna som benämningen var på Socialdemokraterna.

Det var en väldig tur för dessa högborgliga barnbarn att den stora delen av arbetarklassen i Nackspärreriket var sossar och inte revolutionärer, för då hade ju dessa barnbarn aldrig avlats fram, av förklarliga skäl.

Vi bodde på Ånäs väg min första fjorton år. Min syster Ragnhild föddes där. Sedan blev lägenheten för trång, då flyttade vi till den nybyggda stadsdelen Björkekärr. Jag misstänker att det fanns flera orsaker till flytten. Granne med den gamla adressen låg ett systembolag, ingen lämplig nabo för en uppväxande son. En vacker faderlig tanke, men det hjälpte inte riktigt för ättelägget hade den törstige vargens anlag.

Den nya adressen blev Lådämnesgatan nummer 6, ett privatägt hus. Jag frågade pappa varför vi inte flyttade till en kommunalägd fastighet. På det svarade han:

– Det är inget fel på kommunala bostäder, men de får ta emot hyresgäster som jag inte vill bo ihop med. Privata husägare vill inte göra den bekantskapen, där har du svaret!

Jag förstod inte detta vid unga år men jag gör det i dag. De som arbetar behöver sova för att orka med nästa dag.

Vid tolv års ålder debuterade jag som högerytter i bollklubben Parkers pojklag. Klubben bildades i Bagaregården, som är granne eller ingår i stadsdelen Redbergslid. Hemmaplan för oss pojklagsspelare var grusplanen Ånäs fältet. Parkers A-lag, som då låg i något som kallades elitserien, hade sin hemmaplan på Överåsvallen i stadsdelen Lunden vilken var inhägnad och gräsbelagd.

Efter några år lades Parker ned i brist på ledare och även på spelare. Vi som var pojkspelare var för unga för att axla seniordressen. Samtliga ungdomar gick då över till Redbergslids Idrottsklubb, ganska känt som RIK för sina stora framgångar i handboll. Tyvärr inträffade samma sak på tvåtusentalet med Redbergslids fotbollslag. Brist på ledare gjorde att klubben fick dra sig ur seriesystemet. När jag spelade i juniorlaget, i mitten av femtiotalet, satt en kille i styrelsen som hette Manne Persson. När fotbollssektionen lades ner på tvåtusentalet tror jag att det delvis berodde på att Manne drog sig tillbaka. Han var då över åttio år gammal.

Denna typ av eldsjälar har jag sett i många idrottsföreningar. De har haft varierande uppdrag som materialförvaltare, linjemän, suttit

i styrelser, kokat kaffe, hämtat och kört tjejer och killar till matcher och träningar. Hade inte dessa, både kvinnliga och manliga idealister funnits så hade inte idrottens Sverige varit där det är i dag. Däremot hade de sociala instanserna haft tio gånger mer ungdomar att misslyckas med.

På grund av det ständiga stirrandet uppåt i Nackspärreriket så syns det inte vad dessa heroiska idealister har uträttat med sitt ledarskap till gagn för uppväxande släkten, men det blir stora rubriker när såpa-stjärnor slår varandra på käften och gör varandra på tjocken.

På åttiotalet skrev jag en pjäs som fick namnet *Banditen*. Den handlade främst om en materialförvaltare, spelad av den strålande aktören Sten Ljunggren. Själv spelade jag ordförande i klubben. Den karismatiska Weiron Holmberg axlade fotbollslagets tränarroll. Pjäsen handlar om, ett för dagen ovanligt grundtema – nämligen moralitet.

Gängse för teaterstycken är att man innan premiären håller en presskonferens. Kulturjournalister inbjuds då att närvara för att förhoppningsvis ge den reklam som ska generera ett större antal teaterbesökare. Oftast är inte sådana pressinbjudningar någon höjddare, framför allt inte om innehållet handlar om något så trivialt som etik och moral inom idrotten.

Aktörerna samt regissören, Roland Hedlund, kom då på idén att göra något annorlunda. Våra erfarenheter av pressen, när det gällde lansering av teaterpjäser var, om inte döden så snudd på! Därför skulle vi spela upp hela pjäsen på presskonferensen och dessutom bjöd vi in hela Blåvitts stjärngarnityr, som vid denna tid inte gick av för hackor vare sig i Sverige eller i övriga Europa.

Detta upplägg skulle visa sig vara ett lyckokast av stora mått för även idrottsjournalister dök upp på presskonferensen. Pjäsen *Banditen* blev förstasidesstoff i Aftonbladet och fick oerhört mycket större utrymme i övrig press än som var brukligt. Denna enaktare spelades sedan långt över hundra föreställningar.

Ofta förfäktas den uppfattningen att teatern måste ta upp och framföra ämnen som publiken inte känner till. Min uppfattning är

raka motsatsen – att ta upp ämnen som publiken känner till men inte vågar ta i. Naturligtvis finns det nojor på olika nivåer i Nackspärrarnas rike. Det handlar då om vilken grupp en dramatiker riktar sig till. För mig är det på följande vis.

På scenskolan spelar eleverna för lärarna, på journalisthögskolan skriver eleverna för lärarna – men jag själv, som dödlig, lirar för galejan! En kulturell minoritetsuppfattning som jag inte kommer att ändra på.

Historien har visat att det inte går att lämna publiken vind för våg när det gäller kulturen. På sikt kan detta medföra baksmällor i form av: ”Die Strassen frei für das Braunen batallionen.”

Vävs inte den mänskliga faktorn in i kultur och samhälle så blir det ett glapp mellan galeja och etablissemang. Det finns krafter i kulisserna som kommer att slå mynt av detta. Även om dessa krafter, under en högkonjunktur, inte visar fram bockfoten, bidrar de sin tid tills den låga konjunkturen visar sig.

När man som jag reser i ett långt liv så går det undan för tanken, som vid denna ålder är oerhört mycket snabbare än mina ben, för att nu inte nämna andra kroppsdelar. Det är omöjligt att stanna vid alla stationer. Att skildra tragiska händelser eller liknande situationer är lite svårt, för det som i dag betecknas som tragiskt, fick folk i min uppväxt äta upp som pålägg till sina smörgåsar, innan de gick till ett lågavlönat arbete.

Självklart fanns det problem vid denna tid, exempelvis det som kallas för mobbning i dag. Försök med att sätta sig på svagare människor har ju alltid existerat, men som jag minns blev jag aldrig utsatt för sådana experiment, kanske beroende på att jag hade en far och en mor som skyddade mig. Att reta upp en Stalinist och en Lutheran kunde kosta mer än det smakade. För övrigt var jag bra i fotboll, relativt snabb i käften samt hade en rastlöshet som varnade mig innan blixten slog ner, detta hjälpte mig troligtvis undan många obehagligheter.

Den gamla devisen att en tragisk barndom skapar alkoholism, faller

på att det inte går att köpa en flaska ”tragisk barndom” på Systembolaget. Alkoholist blir man på att dricka brännvin, oavsett klassstatus i Nackspärrevärlden.

Visserligen tog sig pappa en knaber emellanåt men inte så att det störde någon. Mamma rörde aldrig något som hade med starka varor att göra. Det är möjligt att jag hade en skonsammare uppväxt än många andra av min årgång. Det är jag tacksam för. Det var ett arbetarkvarter jag växte upp i och som jag senare insett hade både sina förtjänster och brister. Dock ingen brist på arbetsmoral, utan som minuspost kan sättas en farlig antiintellektualism. En annan nedåtpåkande tumme är verklighetsflykt via bedövning.

För övrigt används ordet intellektuell oftast felaktigt, enligt mitt sätt att se det, när det gäller graderingar av sysselsättningar och individer. Detta beror på att det alltför ofta, i rådgivande församlingar, sitter människor som är totalt verklighetsfrämmande men i sitt eget ljus ser de sig som intellektuella.

Samhället består ju av olika instanser, ett antal av dessa betecknas som mjuka. Dit söker sig många gånger människor med ett empatiskt sinnelag, efter att ha tagit examina på någon social skola som oftast emanerar ur nittonhundrasjuttioalets filosofiska filantropi. Detta tänkande hade och har en stor förståelse från mellanskiktet inom vänstern och socialdemokratin. Utan att överdriva, vill jag påstå, att denna vänster ofta står i symbios med de mjuka myndigheterna. Båda har i regel haft en liknande uppväxt, delat liknande humanistiska ideal. De inbillar sig nämligen att alla ser på problemen från samma utgångspunkt.

Med andra ord, de har inte samma syn på saker och ting som stora delar av befolkningen. Det medför irritation hos Nackspärreproletariatet.

Men som Karl Marx helt riktigt påpekar, det är inte människans tanke som avgör det samhälleliga varat, det är det samhälleliga varat som avgör människans tanke. Kort sagt – intressena ljuger aldrig!

Efter fullgjorda studier på olika socialhögskolor ska då dessa vänliga, relativt unga människor, pröva sina kunskaper på ett annat

nykläckt släkte – nämligen tuppkycklingar av olika valörer från betongförorternas äggkläckningscentraler. Två världar möts och kolliderar. De socialt utbildade skall med humanistiska principer försöka lära tuppkycklingarna vad som är ditt och mitt. Det obehagliga är att tuppkycklingarna är försedda med en hård förortsnäbb. Sådant skapar konflikträdsor, men med teoretiskt fotarbete upphöjer humanisterna sin rädsla till vetenskap av rent alpinistiska mått, som de sedan döper till Himalayahumanism. Där uppe bland molnen upplyser dessa kärlekens apostlar betongförortens tuppägg, att nu startar er resa ut i livet. Men var inte oroliga! Ni är väl uppfödda med kraftfoder på burk? Innehållet består av: Kan du inte läsa, skriva eller räkna så är du lika bra människa i alla fall. Det är stärkelse att ha i reserv när ni alla sitter på arbetsförmedlingen och väntar på Godot!

Det kanske är meningen. Humanismen är till för dem som arbetar med den, tuppkycklingarna är endast objekt. Att kräva resultat är snudd på fascism, det kränker individens integritet.

Tuppkycklingarna matas hela tiden med: Tänker, det gör vi fördig, därför ställer vi inga krav, vår kärlek den är så stor, så stor, Lasse, Lasse liten, större än du nånsin tror, sjunger elfenbenstornshumanisterna som får sin vetenskap godkänd från politiker som allt för ofta kommer från samma trygga miljö.

Skulle det, mot all förmodan, slinka in någon med proletär bakgrund i dessa politiska eller rådgivande församlingar så blir den främmande fågeln tagen i herrans tukt och förmaning samt poleras med nollans sandpapper. Denna skönhetsbehandling ger naturligtvis resultat i form av en perfekt mutant av den rådande ordningen. Givetvis knorrar och morras det i Nackspärreleden, framför allt i de djupare skikten – nu är det färdigt, nu röstar jag på något annat parti – eller – nu röstar jag inte alls för det måste bli någon ändring!

Det blir det! Ordningen består då av att samma människor, fast med bara blåa hattband på sina hattar, kommer till makten. Då kan avgångsklasser från betongförorter, med vita kapsyler på sina huvuden, sjunga att den ljusnande framtid är vår.

Jag har inget regelverk för moral, men jag betecknar mig själv som moralist, ett troligt arv från pappas sociala rättvisa och mammas Lutherska dito. Jag älskade mina föräldrar och jag älskar minnet av dem.

Jag fick ett rättsmedvetande, ett avståndstagande från alla former av flum, ett flum som på sikt kan få socialdemokraterna på fall och att få dem att tappa regeringsmakten för evigt.

När det gäller mina föräldrar var det noga med renlighet, ingen smuts under naglarna, kläderna kunde vara lappade men de måste vara hela och rena. Punktlighet var också en dygd, liksom att uppföra sig ordentligt.

Arvet jag fått av mina föräldrar, det vilar jag på, plus mina ”universitetsår” i verkligheten. Denna, min grund, anses av den småborgliga vänstern, i deras sociala myndighetsutövning, vara unken och efterbliven. Det är snudd på fascism att ifrågasätta deras frasradikalism och experimenterande av försvarslösa.

Jag vill att det uppväxande släktet av arbetarbarn ska få reda på oddsens i det samhälle de ska växa upp i. Kan du inget, blir du blåst, du blir manipulerbar. Ditt liv blir den oavlönade statistens som får leva av smulorna från de besuttnas bord!

Det går att sänka unga människor på många sätt. Ett av det värsta hyckleriet är att säga:

- Kan du inte läsa, skriva eller räkna så är du lika bra i alla fall.
- Varför har du så stora ögon?
- För att kunna se dig bättre.
- Varför har du så stora öron?
- För att höra dig bättre.
- Varför har du så stor mun?
- För att kunna äta upp dig lättare, du behöver inte någon kunskap, lilla tuppägg, du blir svår att svälja då!

För att förtydliga mina tankar tar jag hjälp av Tomas Lappalainens bok *Camorra*, ett verk om maffian i Neapel. Jag citerar från sidorna 220-221:

Antonio: Det är mycket enkelt. Det är för att det handlar om okunniga människor och samhället profiterar på okunnigheten hos dessa människor. Professó, på de brott och förbrytelser som de okunniga begår lever hela vårt samhälles etablissemang. Okunskapen är som ett inkomstbringande värdepapper. Sätt en okunnig människa bredvid dig och du kommer att leva gott resten av livet.

Psykiatriska kliniken

(Det ligger en blåklädd tomte i en säng. Han har en näst intill tom säck bredvid sig.)

Reportern: Ursäkta, men ska inte en tomte ha en röd mundering?

Patienten: Förbjudet! En röd tomtedress kan väcka felaktiga associationer.

Reportern: Vad tänker tomten erbjuda för julklappar i år till folket?

Patienten: Svångremmar, uteslutande svångremmar med en helvetes massa hål i!

Reportern: Jaha, det är väl för män det, vad ska kvinnorna få?

Patienten: Kokböcker med olika recept på svångrem.

Reportern: Gäller det för alla klasser?

Patienten: Försöker min bäste reporter vara kvick?

Reportern: Nej, det var bara något som slog mig. Om jag får vara lite krass – vad heter tomten? Jag menar när han inte är tomte.

Patienten: Privatsak! Men jag heter inte Karl-Bertil Jonsson.

Reportern: Men de högre klasserna, vad får de?

Patienten: De tror inte på tomten!

Reportern: Vad tror de på då?

Patienten: De tre m:en – mammon, mervärdet, moderaterna.

Reportern: Vad har tomten själv för tro?

Patienten: Jag är ateist.

Reportern: Men de arbetslösa och lågavlönades barn kan väl inte få svångremmar i julklapp?

Patienten: Nej, nej, nej det är brist på empati, men eftersom nu julafton infinner sig när det är minus, så ska jag ge mina renar order om att pissa en kana för de mindre att åka på!

Reportern: Men om kanan blir för hal?

Patienten: Då ringer jag de sociala myndigheterna så får de sanda lite!

X

*En liten marknadspojke flög med en regnbågsfärgad ros till Rio
Alla skall med, sade regnbågsrosen
Så blev marknadspojken åter tio!*

Jag tänker tillbaka på mitt liv, på alla enformiga, triviala arbeten som miljontals blåställd varit och är tvungna att utföra för sitt uppehälle. För att då inte bli tokig, eller som i mitt fall etablera förlovning med John Finkelman, kommer ordlekarna, vitsarna med in i bilden för att förgylla eller förglömma det tristessens ekorrhjul de befinner sig i. Trots att den stora majoriteten av knegare genom vår nutidshistoria röstat rött eller ljusrött så har med all säkerhet ingen av dessa sjungit Internationalen, på buss eller spårvagn, klockan sex på morgonen på väg till sitt arbete i sken av enformigheten utföra det som skall ge dem livets nödtröft. Det är inte så att dessa människor är omusikaliska eller på något vis hatar musik. De behöver inte heller vara ateister bara för

att de inte vid denna tidiga timma sjunger psalmer som exempelvis: *Nu tar jag spårvagnen upp till himmelen där Gud är chaufför och Jesus konduktör och Gud vad det är skönt att vara frälst.* De måste göra sina åtta timmar med handgrepp som de kan i sömnen, men som tyvärr måste utföras på dagtid, i den ena eller andra fabriken.

Vissa arbeten är inte trevliga men de måste ändå utföras. Dessa arbeten kan inte kunskapsförhöjas. Exempelvis på sjukhus, alla stora ytor, hur skall dessa stora golv och korridorer kunna kompetenshöjas, de ska rengöras, punkt och slut. Arbetena är enkla men fruktansvärt själödödade – men se den faktorn räknas inte in i lönesättningen. Kommunalarbetareförbundet skulle påpeka vid löneförhandlingar att dessa arbeten är lika med andlig tortyr, de individer som är våra medlemmar, som varje dag är tvingade att utföra städningen – måste inte de kompenseras?

Detta kan inte dribblas bort med ord. Någon eller några måste varje dag göra om detta enformiga arbete så att det blir rent. Blir det renare om biträdet eller städaren joddlar på latin under tiden hon eller han utför sin syssla? Eller på inuitiska ropar: Alla ska med!

Så enkelt är det, för så enkelt är det inte, sedan får alla lungsjuka metkrokar i självtutnämnda tankesmedjor nysta fram vad de vill, för det är och kommer aldrig att bli annat än snömos.

Mina meningsmotståndare kan då kontra med – det som förr kallades för städerska har blivit ett miljöarbete i vår omedelbara miljö. Det handlar inte längre om att bara kunna hantera svabb och vatten utan i dag krävs omfattande kunskaper om olika material och kemikalier och hur de interagerar. Ett felaktigt val och stora ekonomiska skador kan orsakas. Kunskapen har därför blivit en av de stora omvandlingskrafterna av arbetslivet. Jaha, visst kan personalen kompetenshöjas. Men faktum kvarstår. Kan ett golv som ska tvättas kompetenshöjas. Det går att använda fel skurmedel, men på alla dunkar som innehåller någon form av starkare kemikalier så finns det påskrifter som talar om vad som är lämpligt eller inte lämpligt. Då krävs det läskunnighet. Om vi förutsätter att personalen som skall rengöra golven eller